

pout' před sebou.
jen chvílku malinkou!
A nadto sám tu dátky mám,
pohled, jak pěkné jsou!"

„Ať drahé jsou, či levné,
mé svědomí je pevné
a každému buď zjevné,
že není hrou.
Mám valí rozhodnou:
mne nesváděj, už pokoj dej,
mé rty víc neřeknou.“

Leč pastýřka má milá
tak zle to nennysila
a nic se nebránila
za bučinou.
My v trávu voňavou
jsme skryli lásku svou.

KONEC SVĚTA

Slyš, jak smutně hraje
Gualter na citeru,
nemysli, že laje,
že byl vyhnán z kléru,
nebo že si stěžuje,
když ho nemoc sužuje,
po zdravotí je veta,
ale — jak vše slibuje —
že se blíží, už tu je
bídný konec světa.

Nechat zní citera,
církevní nám líčí věci,

172

jejich stav je dneska přeci
horší, než byl včera.

Když se po údolí
šedé stíny plíží,
ptej se kohokoli,
řekne: „Noc se blíží!“
Ale když se temnota
i na hory namotá,
není světlo žádné,
to už vládne jistota,
černá jako nicota,
že už noc nám vládne.

Nechat zní citera,
církevní nám líčí věci,
jejich stav je dneska přeci
horší, než byl včera.

Údolí — toť páni,
králové a jiní;
řádu nepoddáni
jenom špatnost činí,
hová jen své žádosti,
ctibáženosti, lenosti
jako zatmění,
až pak nebe zasáhne,
dvojitý meč napřáhne,
budou vyhlazeni.

Nechat zní citera,
církevní nám líčí věci,
jejich stav je dneska přeci
horší, než byl včera.

Hory dozajista
preláti být mají,
ti hlasají Krista,

173

Pismo svaté znají.
Na vrchole Sionu
po mystickém zákonu
ti pak přebývají.
Ti by byli zrcadlem
světu, kdyby chtěli jen
zákon Boží hájit.

Nechat zní citera,
církveni nám líčí věci,
jejich stav je dneska přeci
horší, než byl včera.

A ty hory nyní
zlaby přidělují,
dostanou je jiní,
než kdo zasluhují.

A tak Boží chrám a dům
rozdává se dědicům,
a co Kristus dává,
biskupové přidělí
synovcům co úděly —
stačí prázdná hlava.

Jen si dobře přeci,
v prebendách že následují,
v htiších strýci pokračují
synovcové světší.

Kéž už přijde, Pane,
konec doby této,
po kterém nastane
milostivé léto.

Kéž umřu a nevidím
Antikrista s mečem svým,
jehož hlasatelé
s vírou dávnou pochybnou
vládnou svatou horou Tvou,
károu karatele.

174

60

Nechat zní citera,
církveni nám líčí věci,
jejich stav je dneska přeci
horší, než byl včera.

ZKAŽENOST ŘÍMA

Sion, ten mě neumlčí,
zkáza Říma nutí k pláči,
dokud nám zas nevezjete
spravedlivost, spravedlivý
dokud nezasvíť v církvi
znova jak zař pochodně.

Sešly Řím se valí v bahně,
když vlád, teď je na dně,
jak jsem stále říkával.
Poznal jsem, jak opuštěný,
zpuslý je a pokořený,
skutek sám to dokázal.

Uviděl jsem hlavu světa,
její hrdlo, hltavé tak
jako moře sicilské.
Tam je světa žravý vír, tam
Crassus nenasytný hltá
zlato, stříbro pozemské.

Tady štěká Skylla ltitá
s Charýbdou, jež zlato chytá
radš než lodi borové,
galeje tu rychle běží,
pirát s pirátem se měří,
totiž kardinálové.

V moři tom se písky tají,
Síréný, jež lákat znají,
hrozí světu pohromou:

175

Adalbertus Ranconis — Vojtěch Raňkiv se narodil kolem roku 1320 v Malem Ježově u Vořtce. Více než dvacet let strávil v Paříži. Roku 1344 se tam stal mistrem svobodných umění, byl členem Sorbonny a roku 1355 byl dokonce rektorem pařížské univerzity. Roku 1363 se stal — rovněž v Paříži — bakalářem teologie a roku 1375 doktorem teologie. To však už (od roku 1366) převážně působil v Praze. Zemřel roku 1388. Pro českou literaturu má význam jednak svým vlivem na Tomáše Štítného, jednak latinskými filozofickými a teologickými spisy. Dnem mládí je jeho jediná báseň, kterou nejspíše napsal jako student nebo učitel pařížské artistické fakulty, když se nechal inspirovat žalozpěvem Guallera Castellionského. *Versa est in luctum cythara Wallbert* (č. 59). Vojtěchova báseň je formálně dobře zvládnuta a svým antickým mytologickým aparátem ukazuje přežití tzn. humanismu 12. století až po práh vlastního renesance. Nezryklé je v básni satirického charakteru užití slovy *Stabat mater*. Báseň se zachovala jen v jediném mikropis, v němž je opatřena učeným komentářem.

VYHNÍ SE TĚLESNÉ LÁSCCE!

Žalně, ach, má loutna nyel!
Komusi, kdo neznalý je
Kypridiny prorady,
za úskoků Kirky svádne
v rouše Penelopy cudné
strojí Kypris úklady.

Keč! Isřivou naděj dává,
myslíš-li však, že je pravá,
sám se svádíš klamným snem,
Sabinkou se tváří v řeči,
jako Artemis však keč!
chytá tě svým líčidlem.

Víš, co v zlosti učinila
Dejanira? Usmrtila
jedem choťe Herkula.
Hled, co pro Korinnu hoře
stihlo u Getského moře
Ovidia exulati!

Sleponu lásku Venus buďi,
jako vrhla do záhuby
trojského kdys Parida.
Sítěl má Kythéránka mnoho,
kdo si nedá pozor, toho
zraňuje, jak se jí zdá.

Herkula klam její svedl,
že ten vítez vlnu předl
u Ioly, láskou slep.
Nevídel jsem zápasníka,
by ho Kypris, jak se říká,
nelapila na svůj kep.

Pročež, máš-li rozum, synku,
varuj se mi bděle svků
s takou včelou prohnanou!
Hled, si Múz, těm hled' byt' rovní!
Něboť moudrost Pieroven
odměnu dá víranou.

všichni k modlitbě sejdou
a dřív si po svém nejdou.
Králi, co je královo!
Teď pro jméno Kristovo
vy křesťanský soucit mějte
a chudým doufat přejte
v pomoc Vaší milosti.
Nechť břemeno bédnosti
tihu pro nás ztratí,
aniž kdy k nám se vrátí,
když se přičiníte
a žádosti vyhovíte.
Za to Boží rodička,
slavná nebes dědička,
dopřej vám věčného
pokoj, klidu svateho,
ať smíte se bez meškání
a v díky blaženém vzdání
k svatých sboru přidat
a s nimi Krista vzývat!

Jan z Jenštejna

1350—1400

*Třetí pražský arcibiskup Jan z Jenštejna patří k našim nejpě-
ším středověkým básníkům. Psal sekvence, trojpy, officia, hym-
ny, veršované modlitby i písně, výhradně latinsky. Na studiiích
prošel univerzitou v Praze, v Bologni, v Montpellieru, v Paříži
a dovedl se, byť byl knězem a od svých osmadvaceti let praž-
ským arcibiskupem, vydatně těšit z darů života. Pak však došlo
k jeho vnitřnímu přerodu a Jenštejn se zcela oddal kajicnému
životu. Proto — a pro těžké konflikty s králem Václavem IV. —
se vzdal svého úřadu a život dožil v Římě, kde uvázl i rukopis
jeho praci (druhá je ve Vraťslavi). Většina jeho básní patří
k duchovní lyrice, a tedy se nebudí do našeho výběru. Aby
v něm však byl tento náš snad nejpěší středolatinický básník
zastoupen, vybrali jsme z jeho tvorby alespoň čtyři písně,
v nichž se ozyvají i radosti a starosti tohoto světa. Druhá
z nich navazuje na žalozpěv Guahera Castellionského Versa
est in luctum cybana Waltheri (č. 59) a připomíná básně Voj-
těcha Raněova z Ježova (č. 139).*

O UPŘÍMNOSTI A LÁSCĚ

Mám-li o tom pojednat,
tu se možná bude zdát,
že jsem vypínavý,
že má práce nemá řád,
že mi rozum chybí snad,
jak nemocnému zdraví.

I když ten, kdo pravdou lečí,
davu nevyhoví,
ať má jak chce velkou péči,
marně plytvá slovy
a dav nikdy nepřesvědčí,
ať to jak chce poví.

V pochybnost dav obrátí,

co je tobě svato,
desku z mědi podá ti
jako čisté zlato,
pravda na něj neplatí,
nestojí mu za to.

Dav se věčně mylívá,
nemá bystré hlavy,
ale kdo se domnívá,
že je mudrc pravý,
ať se vzdá té představy,
to že dá mu slávy.

Z toho možno vyvodit,
že láska nic nespojí,
co by mohla žena chtít,
tím se muž nespokojí,
všichni mají vlastní vkus
a proti sobě stojí.

Jak dřív bylo, nebývá,
mnohý se dnes zabývá
tím, jak dav si získat.
Já zas bych se spíše rád
od davu dal zblíčovat,
než po jeho pískat.

Máš-li dobré přátele,
tí s tebou stejně cítí,
co ti řeknou, o tom víš,
že to tak musí býtí,
jak když všechny jediná
jen pláštív medu sytí.

Milý svazek přátelství,
kamarádské šibalství
láskou přislazené

436

pomůže ti z obtíží,
laskavě tě podpoří,
to je osvědčené.

V protivenství pomáhá,
v smutku s tebou stojí,
co máš, po tom nesehává,
uklady nestrojí,
příteľova povaha
k tvé se vždycky pojí.

Ženský duch je nestálý,
myšlenky v něm nejsou,
neboť to, co žena chce,
vlny volně nesoují.
Myslí, že tě přehádá
svou vždy řečnou pusou.

O SCHISMATU

Cithara má teskně nýje,
z varhan zvučí bolný cit:
v klíně církve sedí zmije,
uštíknout chce a zahubit.

Vírou spojil jsi své dílo
a teď pomoz, Pane náš,
co se kdysi sjednotilo,
v jednotě ať zachováš.

Je však jasné, že svět hasne,
špatností se zalývá,
a když jest tu, žádá tresnu
nepravosti ta velká.

Když jsem začal, půjdu dále:
schisma v sobě skrývá jed,
smrtelný je v kapce malé,
sova se ho dotkne ret.

437

Chlapci na trn ušedají,
aby vládlí v těžkých dnech,
laikové o moc hrají,
lotři nabírají dech.

Na Boha se zapomíná,
zašla úcta duchovních,
vdova marně ruce spíná,
sirotek jen budí smích.

Vy, kdož vládu v rukou máte,
zemi soudit los je váš,
ukončete spory klaté,
které začal Satanáš.

Jen se přidej k Urbanovi,
u bran Říma jistota,
sice vzdoropapež nový
jako had tě omotá.

Věziš-li snad v bludu hloží,
ale plačeš, že jsi pad,
se svým Synem Matka Boží
pomůže ti znovu vstát.

Jezu Kriste, míru vládece,
nového nám míru přej,
Matko Boží, za své stádece
u Pána se přimlouvej.

V DOBĚ MORU

Matko Krista, nebes paní,
pomocnice ubolých,
kež tvůj Syn nás před zlem chrání
v těchto dobách morových.

Co se k tobě navzdychám,
vůdkyně ty výtečná,
k tobě hříšní prosbu máme,
bys nám radost přinesla.

Dnešním našim putováním,
na hory jímž stoupáme,
veď nás žitím plným chvály,
do nebe at dojdeme.

Kež jsme prosit tily světa,
kež jsme prosit těla vín,
kež nás, Panno znamenitá,
v nebi oblaží tvůj Syn.

O NEPOSKVRNĚNÉM POČETÍ

Jen řekni, Mistře, jaká
podivuhodná nauka
těmto pravdám vznešeným
a božským víru získá.

Vždyť v uměních svobodných
sedmi, či jiných možných
tam o panenském porodu
zpráv nikde nemáš vhodných.

Například gramatika
je pokrm pacholka,
jak tedy může sdělit nám,
co porodu se týká?

Rétorika jen znova
o věcech řečí snová,
leč pro porod ten vznešený
nenajde vhodná slova.